

κλησίου τῆς Παναγίας πρὸς οἰκοδόμησιν νέου μείζονος. Ἐκεί ὁ ἑκτακτος ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Χίου καθηγητὴς κ. Ἄντ. Στεφάνου προσεκόμισε τὸ περὶ τὸ γόνυ τμήμα ἀρχαῖου κούρου (Πί ν. 320 γ' μεγ. μήκος 0.20 μ.), πρὸς τὸ ὅποιον συνδέεται ὄχι μόνον ἡ κνήμη, ἡ μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίδου ἔ.ἀ. 46 καὶ εἰκονιζομένη ἐνταῦθα (Πί ν. 320 δ), ἀλλὰ καὶ τὸ τμήμα τοῦ κορμοῦ τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ Ν. Κοντολέοντος ἐν Α.Ε. 1939-1941, Χρονικά σ. 26, τὸ ὅποιον κατὰ προφορικὴν τοῦ ἰδίου πληροφορίαν πρέπει νὰ θεωρηθῆ βέβαιον ὅτι ἐκ Ναγού ἐπίσης προέρχεται.

Ἐπι βορειοδυτικώτερον, εἰς τὸ μικρὸν καὶ ἀπομονωμένον χωρίον Σπαρτοῦντα καὶ ἀκριβῶς εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ χωρίου, ἔναντι τῆς ἐκκλησίας, ἀνευρέθη ὑπὸ τῶν χωρικῶν κατὰ τὴν διάνοιξιν τῆς ὁδοῦ τάφος κεραμοσκεπῆς περιέχων ζεύγος χρυσῶν ἐνωτίων καὶ δακτύλιον χρυσοῦν με λίθον (ρουμπίνι) φέροντα ἔγγλυφον παράστασιν ὀρθῆς ἀνδρική μορφῆς (Ἀπόλλωνος) με λύραν. Λείψανα ἀρχαίων κτισμάτων ἀνεφάνησαν ἐπίσης εἰς τὴν ὀλίγον πρὸς Β ἀπέχουσαν θέσιν Β α μ β α κ ι ἄ, ἐντὸς τοῦ κτήματος τοῦ Φρ. Νερατζῆ.

Πρέπει, τέλος, νὰ σημειωθοῦν αἱ στερεωτικαὶ ἐργασίαι, αἱ γινόμεναι τὸσον εἰς τὴν Νέα ν Μο ν ῆ ν, ἰδίως εἰς τὰ μωσαϊκά τοῦ νάρθηκος, ὅσον καὶ εἰς τὴν Παναγοίαν τὴν Κρ ῆ ν α ν, κυρίως πρὸς στεγανοποίησιν τῶν τοίχων τῆς ἐκκλησίας.

ΣΕΡ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

*

LEMNOS

Il 20 Aprile 1961, per interessamento della Scuola e col fervido incoraggiamento e il costante aiuto della Dir. Generale alle Antichità di Grecia, si inaugurava solennemente a Myrina il Museo di Lemno, la cui sistemazione e il cui ordinamento erano stati curati da una missione capeggiata dal Prof. Luigi Bernabò Brea, Soprintendente alle Antichità della Sicilia Orientale (Tav. 322 a, b). Alla cerimonia partecipavano, oltre al Dir. della Scuola e al Prof. Bernabò Brea, il Ministro alla Presidenza del Governo Ellenico, l'Ambasciatore d'Italia ad Atene, i Direttori Generali alle Antichità e Belle Arti e quelli alle Relazioni Culturali di Grecia e d'Italia, nonchè le Autorità religiose e civili dell'isola.

DORO LEVI

*

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

ΜΥΚΟΝΟΣ

Τὸ Μουσεῖον τῆς Μυκόνου φθινόντος τοῦ ἔτους ἐπλουτίσθη δι' ἐνὸς ἀπροσδοκῆτου διὰ τὴν νῆσον εὐρήματος. Κατὰ τὴν ἀνόρυξιν φρέατος ἐντὸς τῆς πόλεως ἀνευρέθη μέγας ἀμφορεὺς μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων τοῦ 7ου αἰῶνος (Πί ν. 323). Εἰς τὸν λαϊκὸν εἰκονίζεται δούρειος ἵππος, πρὸς τὸν ὅποιον ἀναβαίνουν πάνοπλοι οἱ Ἄχαιοί ἥρωες, ἐνῶ ἄλλοι ἔχουν ἤδη εἰσέλθει ἐντὸς τῆς κοιλίας καὶ με ἀρχαϊκὴν ἐνάργειαν παρίστανται νὰ προβάλλουν τὰς κεφαλὰς τῶν ἐντὸς τετραγῶνων ἀνοιγμάτων¹. Ἐπὶ τοῦ ὄμου καὶ τῆς κοιλίας τοῦ ἀμφορέως ὑπάρχουν τρεῖς ζῶναι χωριζόμεναι εἰς μετόπας διὰ νόθων σπειρῶν. Εἰς τὰς μετόπας τῆς πρώτης ζώνης παρίσταται πολεμιστὴς κρατῶν ἀσπίδα, δόρυ, ἐνίοτε καὶ ξίφος καὶ ἐπιτιθέμενος ἐναντίον γυναικός, ἥτις προτείνει τὰς χεῖρας εἰς στάσιν ἱεσίας. Εἰς τὰς ἄλλας δύο ζῶνας ἐπαναλαμβάνεται εἰς ποικιλίαν ἐπίσης παραλλαγῶν ἡ ἴδια σκηνή: πωγωνοφόρος ἢ ἀγένειος ἀνὴρ κρατῶν ξίφος ἐπιτίθεται κατὰ γυναικός ἢ παιδίου, τὸ ὅποιον παρευρίσκεται εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν μετοπῶν. Τὴν σειρὰν ἄνω μὲν δεξιὰ κλείει μετόπη φέρουσα παράστασιν ξιφουλκούντος ἀνδρός, κάτω δὲ ἀριστερὰ ἀντιστοιχεῖ μετόπη ἔχουσα μίαν πάλιν μορφήν, γυναῖκα, ἥτις φέρει τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους.

Τὸ θέμα τοῦ Δουρείου Ἴππου δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν κυκλαδικὴν τέχνην τοῦ 7ου αἰῶνος, ἀπαντᾷ καὶ εἰς θραύσμα παρομοίου ἀγγείου ἐκ Τήνου (ΠΑΕ 1949, 131 εἰκ. 15). Ὁ κύκλος τῶν παραστάσεων τῆς ἀγρίας σφαγῆς γυναικῶν ἢ παιδίων ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται νὰ σχετίζεται πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ λαίμου καὶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἄλωση τῆς Τροίας. Ἄλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη παρουσιάζει δυσκολίας. Οἱ ἐπιτιθέμενοι ἄνδρες δὲν φέρουν πανοπλίαν, δὲν εἰκονίζονται οἱ ἀμυνόμενοι Τρῶες² καὶ λείπουν αἱ χαρακτηριστικαὶ διὰ τὴν ἄλωση τῆς Τροίας σκηναί, ὅπως ὁ φόνος τοῦ Πριάμου καὶ τοῦ Ἀστύνακτος ἢ τὸ

1. Βλ. R. Hampe, Frühe griechische Sagenbilder, 51.

2. Ἐν τούτοις ἡ ἀντίστασις καὶ ὁ φόνος τῶν Τρώων ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυρίων στοιχείων τῆς ἐπικής παραδόσεως καὶ ἀπαντᾷ εἰς τὴν εἰκονογραφίαν τῆς ἄλώσεως τῆς Τροίας. Συμφώνως πρὸς τὴν Μικράν Ἰλιάδα ὁ Πausanias (X 25,2) ἀναφέρει τὴν μάχην, ἣν ἐν τῇ νυκτὶ ἐμαχέσαστο οἱ Τρῶες. Ἀντιθέτως σφαγῆ τῶν γυναικῶν δὲν φαντάζονται ὅσοι ὀμιλοῦν περὶ τῆς ἄλώσεως, βλ. π.χ. Αισχ. Ἄγ. 326-8 :

Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ σῆμασι πεπτακότες ἀνδρῶν κασιμνήτων τε καὶ φντάλμοιο παίδων γέροντες.

ἐπεισόδιον τῆς Κασσάνδρας. Δὲν ἀποκλείεται αἱ παραστάσεις αὗται νὰ μὴ εἶχον διαμορφωθῆ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀμφορέως—τὰ γνωστά παραδείγματα ἀφήνουν περιθώρια ἀμφιβολίας³—ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λείπει ἡ δυνατότης τοῦ συγκεκριμένου μυθολογικοῦ προσδιορισμοῦ. Συχνὰ μυθολογικὴ σημασία προσδίδεται εἰς σκηνάς, αἵτινες ἀρχικῶς ἀνεφέροντο εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, π.χ. ἀπαγωγὴ γυναικὸς διαμορφώνεται εἰς ἐπιστροφὴν τῆς Ἑλένης⁴, καὶ τὰ ὄρια κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐξελιξέως παραμένουν συγκεχυμένα. Οὕτω εἰς δύο μετόπας τοῦ ἀμφορέως εἰκονίζεται ἀνὴρ νὰ ἐκσφενδονίζῃ παῖδα, τὸν ὅποιον κρατεῖ ἀπὸ τῶν ποδῶν, καὶ αἱ παραστάσεις αὗται ὑπῆρξαν τὰ πρότυπα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀφωρμήθη ἡ σκηνὴ τοῦ φόνου τοῦ Ἀστυνάκτος. Ὁ κύκλος λοιπὸν τῶν παραστάσεων τοῦ ἀμφορέως ἐν τῷ συνόλῳ του εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς γενικότητος, χωρὶς ἴσως εἰδικωτέραν συσχέτισιν πρὸς τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας. Ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῶν ὑπερβαίνει τὰ μέτρα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ αἰσθητοποιεῖ τὰς δυνάμεις τοῦ ὀλέθρου, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται τὰ ἀνθρώπινα πεπρωμένα. Ἡ παρουσία καὶ ὁ φόνος τῶν παιδίων το- νίζει ἀκριβῶς αὐτὴν τὴν διάστασιν:

*μήτ' οὖν νεαρῶν τιν' ὑπερτελέσαι
γάγγαμον ἄτης παναλώτων*

Μετὰ τοῦ ἀμφορέως εὐρέθη καὶ εἰς κρατῆρ φέρων γεωμετρικὴν διακόσμησιν: εἰς τὴν ζώνην τῶν λαβῶν, ἣτις χωρίζεται εἰς μετόπας διὰ πυκνῶν καθέτων γραμμῶν, ὑπάρχουν ὁμόκεντροι κύκλοι, ὑποκάτω λεπταὶ ὀριζόντιαι ταινίαι, τὸ ὑπόλοιπον σῶμα καλύπτεται ὑπὸ γανώματος (ὕψος 0.33, διάμετρος 0.44 μ.). Ὁ κρατῆρ ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν «εὐβοϊκῶν» ἀγγείων τῆς Θήρας: τὸ σχῆμα εἶναι ὁμοίον πρὸς τὸ τοῦ κρατῆρος AM 1903 Beil 31,6. Διὰ τὴν διακόσμησιν βλ. ἰδίως τὸν ἀμφορέα Thera II 199, εἰκ. 396.

Ὁ ἀμφορεὺς εἶχε χρησιμοποιηθῆ διὰ ταφῆν καὶ περιεῖχεν ὄστα. Δυστυχῶς ἡ ἀνέγερσις οἰκοδομῆς εἰς τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἄμεσον ἀνασκαφικὴν ἔρευναν.

ΤΗΝΟΣ

Παρὰ τὸ χωρίον Τριπτόμαος, εἰς τὸν αὐλόγυρον τῆς ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, εὐρέθη ἐντετειχισμένον ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον τοῦ

3. Φόνος τοῦ Ἀστυνάκτος εἰς ὑστερογεωμετρικὸν ὀστρακὸν ἐκ τῆς Ἀγορᾶς, E. Brann, Antike Kunst, 1959, 35 κέ., τοῦ Πριάμου εἰς Βοιωτικὸν πῖθον ἐν Βοστώνῃ, R. Hampe ἔ.δ. 82 κέ.

4. E. Kunze, Archaische Schildbänder 166.

τρίτου τετάρτου τοῦ 5ου αἰῶνος. Παρίσταται ἀνδρική μορφή κατ' ἐνώπιον ἔχουσα ἄνετον τὸ δεξιὸν σκέλος καὶ φέρουσα ἱμάτιον, τὸ ὅποιον ἀφήνει γυμνὸν τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ καλύπτεται ὑπὸ τοῦ ἱματίου καὶ κάμπτεται ὀπισθεν τοῦ κορμοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ σφάζεται ἡ ἀνυψωμένη χεὶρ παιδικῆς μορφῆς, ἣτις ἴσταται εἰς τὸ ἀριστερὸν τμήμα τοῦ ἀναγλύφου. Τῆς ἀνδρικῆς μορφῆς ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ, τὸ δεξιὸν τμήμα τοῦ στήθους καὶ οἱ πόδες ἀπὸ τοῦ κάτω μέρους τῶν μηρῶν. Σφζόμενον ὕψος 0.85, πλάτος 0.49 μ. Ἡ στήλη αὕτη πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνασκαφὲν εἰς θέσιν Β α ρ δ α λ ά κ ο ς κλασσικῶν χρόνων νεκροταφείου, ἐνθα ἔχουν εὐρεθῆ καὶ δύο ἄλλαι ἐπιτύμβιοι στήλαι τοῦ 5ου αἰῶνος⁵.

Εἰς τὸ Μουσεῖον ἐπίσης εἰσήχθησαν:

1. Τὸ κάτω τμήμα μεγάλης ἐπιτύμβιου στήλης ἑλληνιστικῶν χρόνων. Ἐκ τῆς λίαν ἐκτύπου παραστάσεως σφζονται οἱ πόδες ἀνδρικῆς μορφῆς κατ' ἐνώπιον καὶ δεξιὰ παιδικῆς μορφῆς κατὰ τρία τέταρτα: ἀριστερὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κράνος. Οἱ πόδες τῆς παιδικῆς μορφῆς ἀποκεκρουμένοι ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς κνήμης. Πλάτος 1.03, ὕψος σφζόμενον 0.79 μ.

2. Ἐπιτύμβιος στήλη φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν.

*ΕΥΛΩ
ΡΟΣ
ΑΙΓΙΝ
ΗΤΗΣ*

Ὑψος 0.34, πλάτος 0.25 μ., γράμματα τοῦ 4ου αἰῶνος.

ΘΗΡΑ

Αἱ ἐργασίαι διαπλατύνσεως τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ ἀπὸ τὰ Φηρὰ πρὸς τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Θήρας ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἀρχαίου καὶ κλασσικοῦ νεκροταφείου εἰς τὴν ΒΑ κλιτὸν τῆς Σ ε λ ά δ α ς, ὅπως ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὁ αὐχὴν, ὁ συνδέων τὴν ράχιν τοῦ Μέσα Βουνοῦ πρὸς τὴν ἀπόκρημνον καὶ ἐπιβλητικὴν κορυφογραμμὴν τοῦ Προφήτου Ἥλια. Ἡ ὑπαρξὶς ἀρχαίου νεκροταφείου εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν εἶχεν διαγνωσθῆ κατὰ τὰς παλαιὰς ἀνασκαφὰς⁶—ἐδῶ φαίνεται ὅτι εὐρέθη ἡ στήλη τοῦ Ρηξάνορος—καὶ εἰς τὸ Μουσεῖον Θήρας εἶχον κατὰ καιροὺς μεταφερθῆ διάφορα εὐρήματα, προερχόμενα ἀπὸ τυχαίως ἀποκαλυπτομένους τάφους. Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγεται καὶ ἐν λαμπρὸν ἔργον τῆς κυκλαδικῆς τέχνης τοῦ 7ου

5. Ν. Κοντολέων ΠΑΕ 1955, 261 κέ.

6. E. Pfuhl AM 1903, 2.

αϊώνος, ὁ ἀμφορεύς μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων (AM 1958 Beil. 101 - 06), ὄστις εὐρέθη πρότινων ἐτῶν κατὰ τὴν πρώτην διάνοιξιν τῆς ὁδοῦ παρὰ τοῦ τότε ἐφόρου ἀρχαιοτήτων κ. Ν. Κοντολέοντος. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1961 ὁ μηχανικός ἐκσκαφεὺς προσέκρουσεν εἰς μικρὸν θολοειδὲς κτίσμα περιέχον ὠραία μελανόμορφα ἀγγεῖα, τὰ ὅποια εὐτυχῶς διεσώθησαν ἄθικτα. Κατόπιν τούτου ἡ ἔναρξις τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναβληθῆ περισσότερον.

Ἡ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα δαπάνη ἐχορηγήθη παρὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας καὶ ἡ ἀνασκαφὴ ἐνηργήθη ἐπὶ δύο μῆνας τὸ φθινόπωρον τῆ βοηθεία τῶν ἀρχαιολόγων δδ. Ἀ. Λεμπέση καὶ Α. Χριστοδουλοπούλου. Πλὴν μικρῶν δοκιμῶν εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς κλιτύος ἀνεσκάφη κυρίως μία στενὴ ζώνη κατὰ μῆκος τῆς δευτέρας καὶ τρίτης πρὸς τὸ τέρμα στροφῆς τῆς ἀμαξιτοῦ, ἧτις εἰς τὴν πρώτην περιπτώσιν μετρεῖ εἰς πλάτος 8 καὶ τὴν δευτέραν 4,50 μ. Εἰς ἀνασκαφεῖσαν ζώνην ἀπεκαλύφθησαν δύο τμήματα συνολικοῦ μήκους 60 μ. τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ (Πί ν. 324 δ), ἡ ὅποια ἀπὸ τὴν πόλιν ἀδῆγει εἰς τὸ ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον εἰς θέσιν Πλαγιάδες, ἐνῶ μία διακλάδωσις πρέπει νὰ κατήρχετο πρὸς τὴν πεδιάδα καὶ τὸν λιμένα τῆς Οἴας⁷. Ἡ ὁδὸς εἶναι λιθόστρωτος καὶ σφῆζεται εἰς πλάτος μέχρι 3,50 μ. Κατὰ τὸ Ν ἄκρον τοῦ ἀποκαλυφθέντος τμήματος συναντᾷ μεγάλους βράχους, ἐπὶ τῶν ὁποίων σφῆζονται τὰ λαξεύματα τάφων, καὶ πρέπει νὰ διέγραφε στροφὴν ἢ συνέχεια τοῦ λιθοστρώτου δὲν ἀνευρέθη, ἀλλ' ἡ κατεῦθυνσις καθορίζεται ἀπὸ μίαν σειρὰν τριῶν τάφων, οἱ ὅποιοι ἀπεκαλύφθησαν ὑψηλότερα. Ὅλον τὸ μήκος τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ καταλαμβάνεται ἀπὸ συνεχόμενας ταφικὰς κατασκευὰς. Εἰς τὴν ἀνασκαφεῖσαν ζώνην παρὰ τὴν δευτέραν στροφὴν αἱ ταφικαὶ κατασκευαὶ συνεχίζονται εἰς βάθος, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, ἀλλ' ὁ προσανατολισμὸς ἀλλάσσει καὶ φαίνεται ὅτι εἶχον πρόσωπον καὶ ἦσαν προσιταὶ ἀπὸ διακλάδωσιν τῆς κυρίας ὁδοῦ, ἧτις ἀπέκοπη μετὰ τὰς τελευταίας ἐργασίας (Πί ν. 325 α, β). Ὅσοι ἐκ τῶν τάφων ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ ἀνεσκάφησαν, ἀνάγονται εἰς τὸν βον αἰῶνα καὶ πιθανῶς ἡ χρονολογία αὕτη ἰσχύει δι' ὀλόκληρον τὴν σειρὰν. Τῆς ἰδίας ἐποχῆς εἶναι καὶ μία συστάς τάφων, ἧτις κεῖται ἐσωτερικώτερον, ἐνῶ ἡ παρὰ τὴν διακλάδωσιν μακρὰ σειρὰ εἶναι νεώτερα, ἀνήκει εἰς κλασσικούς, ἀκόμη καὶ πρωίμους ἑλληνιστικούς χρόνους.

7. Βλ. Ρ. Willski, Thera III 205 κέ.

Οἱ τάφοι τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς ἦσαν ἀπλοὶ λάκκοι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκαίετο ὁ νεκρὸς, καὶ ἡ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους ἀρχιτεκτονικὴ διαμόρφωσις συνίσταται εἰς χαμηλὸν κρηπίδωμα ἐκ δύο τὸ πολὺ δόμων λαξευτῶν λίθων. Συχνὰ ἐπίσης, ἀλλ' ὄχι εἰς τάφους κειμένους ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ὑπῆρχε μόνον ὡς ἐπιτύμβιον σῆμα ἀπλοῦς κυβόλιθος φέρων ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ (Πί ν. 325 γ). Κατὰ τὴν κλασσικὴν καὶ ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν ἡ τέφρα τοῦ νεκροῦ συνελέγετο καὶ ἐναπετιθετο ἐντὸς ἀγγείων (Πί ν. 325 δ), ἀπαντοῦν δὲ καὶ ἐνταφιασμοὶ ἐντὸς ἀκανονίστου σχήματος κιβωτισσῆμων τάφων. Τὰ κρηπιδώματα γίνονται τώρα περισσότερον ἐπιβλητικὰ. Σημαντικώτερον εἶναι ἐν συγκρότημα οἰκογενειακῶν τάφων τοῦ ὁποίου τὸ κρηπίδωμα ἔχει μῆκος 3,05 καὶ ὕψος 0,70 μ., κλείεται δὲ ὀπισθεν δι' ἡμικυκλικὸν τοίχον. Εἰς τὴν πρόσοψιν φέρει κατὰ σειρὰν ἐντε κυβόλιθους μετὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν, ὁ εἰς τῶν ὁποίων κοσμεῖται δι' ἀναγλύφου παραστάσεως (Πί ν. 326 α). Τρεῖς ἄλλοι κυβόλιθοι ἴστανται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κρηπιδώματος, ἐνῶ ὁ πρὸ αὐτοῦ χῶρος εἶναι διηρημένος διὰ μικρῶν λίθων εἰς ὀρθογώνια σχήματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἔχουν στηθῆ τέσσαρες ἀκόμη κυβόλιθοι. Τὸ ταφικὸν τοῦτο συγκρότημα δὲν ἀνεσκάφη, ὅπως καὶ ἄλλα τοῦ τομέως⁸, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται ταφαι ἐντὸς τεφοδόχων ἀγγείων. Ἡ παράστασις τοῦ ἀναγλύφου, τὸ ὁποῖον φέρει τὴν ἐπιγραφὴν *ΑΛΕΞΙΩΝΑ*, εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ 4ου αἰῶνος⁹, ἀλλὰ αἱ ὑψηλαὶ ἀναλογίαι τῶν μορφῶν, ἡ ἔντονος καὶ ἀνήσυχος κίνησις, ἐκ τῆς ὁποίας λείπει ἡ κλασσικὴ ἐνότης, αἱ ἀπότομοι μεταβάσεις τῶν γραμμῶν, αἵτινες γενικῶς τείνουσι πρὸς τὴν εὐθείαν, δεικνύουσι νεώτερον ἐποχὴν, τὰς πρώτας δεκαετίας τοῦ 3ου αἰῶνος (Πί ν. 327 β).

Ἡ ποικιλία πάντως τῶν τύπων τῆς ταφῆς ἦτο μεγαλύτερα καὶ ἡ καὺσις, καὶ διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἀκόμη ἐποχὴν, δὲν ἦτο ἀποκλειστικὸς κανὼν, διότι εὐρέθη καὶ εἰς λαξευτὸς θάλαμος ἐνταφιασμοῦ περιέχων ἀγγεῖα τοῦ βου αἰῶνος. Ἦτο ἀκανονίστου σχήματος καὶ μικρῶν διαστάσεων, μήκος 1,73, πλάτους 0,98 καὶ ὕψους 0,96 μ. Ἡ εἴσοδος ἐφράσσετο διὰ τοιχαρίου ἐξ ἀργῶν λίθων καὶ ἔμπροσθεν ὑπῆρχεν εἰς κυβόλιθος ἀνευ ἐπιγρα-

8. Γενικῶς εἰς τὸν τομέα τοῦτον, διὰ νὰ μὴ διαλυθῶν αἱ ταφικαὶ κατασκευαὶ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ δυνατότης ἀμέσου ἀνάστηλῶσεως, ἡ ἀνασκαφὴ ἦτο συντηρητικὴ καὶ περιωρισθῆ εἰς τὰ μεταξὺ κενά.

9. Πρβλ. Η. Diepolder, Die attischen Grabreliefs, πί ν. 47.

φης. Πρέπει επίσης να υπήρχον και πολυτελέστερα επιτάφια μνημεία, καθώς μαρτυρούν τα ευρήματα εκ της επιχώσεως, κυρίως εν αρχαϊκόν άνθήμερον εξ επιστέψεως επιτυμβίου στήλης και τμήμα άετούχου άναγλύφου του τέλους του 5ου αϊώνος. 'Από την εκ δύο τουλάχιστον μορφών αρχικήν σύνθεσιν σφάζεται η κεφαλή γυναικός προς δεξιά: τὸ όνομα της νεκρᾶς χαραγμένον ἐπι τῆς ταινίας εἶναι *ΗΥΨΙΠΥΛΗ* (Π i v. 327 α).

Τὰ κτερίσματα τῶν τάφων γενικῶς δὲν ἦσαν πλούσια καὶ περιωρίζοντο συνήθως εἰς ἓν ἢ δύο ἀγγεῖα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀττικῆς προελεύσεως. Τὰ πλέον ἄξια λόγου εἶναι μία σειρά μελανομόρφων κυλικῶν, δυστυχῶς συχνὰ ἐφθαρμένων ἐκ τῆς πυρᾶς, τύπου Σιάνας καὶ «μικρῶν καλλιτεχνῶν». 'Ἐκ τῶν καλύτερον σωζομένων εἶναι μία κύλιξ τοῦ ζωγράφου C, ἣτις φέρει παράστασιν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως, ἐξ μονομαχοῦντας πολεμιστᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης, τέσσαρα ζεύγη πυγμάχων (ὕψος 0,13, διάμετρος 0,255, Π i v. 328 β). Εὐρέθησαν ἐπίσης καὶ ἀγγεῖα ἐγχωρίου κατασκευῆς, ὡς τὰ ἐκ τοῦ Massenfund τῆς παλαιᾶς ἀνασκαφῆς Thera II 20, εἰκ. 22, εἰς τὰ ὁποῖα συνεχίζεται ἡ ὑπογεωμετρικὴ διακόσμησις μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰώνος, καὶ σύγχρονα ἀρχαῖκά πινάκια, ἅτινα μιμοῦνται ροδιακὰ ἀνατολίζοντα πρότυπα¹⁰. Τὰ ἐρυθρόμορφα ἀγγεῖα ἦσαν ὀλίγα, διότι ὡς κτερίσματα κατὰ τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν ἀπετίθεντο συνήθως μελαμβαφεῖς σκύφοι ἢ κύλικες ἄνευ κοσμήσεως: μία πελίκη τῶν μέσων τοῦ 5ου αἰώνος, ἣτις εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὡς τεφροδόχος, καὶ τρεῖς γαμικοὶ λέβητες τοῦ τέλους τοῦ 5ου ἢ ἀρχῶν 4ου αἰώνος. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν ὁμοῦ εὐρέθησαν ἄφθονα ὄστρακα μεγαλύτερων καὶ καλῆς ποιότητος ἀττικῶν ἀγγείων. Μεταξὺ τούτων εἶναι ἀρκετὰ τεμάχια δύο μελανομόρφων κρατήρων, οἵτινες φέρουν παραστάσεις πολεμιστῶν, συγκολλητὰ δὲ καὶ ἀποκαθίσταται σχεδὸν ὀλόκληρος εἰς μελανόμορφος ἀμοφορέυς, ὅστις ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως φέρει παράστασιν πομπῆς θεῶν (εἰκονίζονται 'Απόλλων κιθαρωδός, 'Ερμῆς καὶ δύο θεαί) καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης σκηνὴν ἀποχαιρετισμοῦ πολεμιστῶν.

Περὶσσότερα κτερίσματα περιεῖχεν ὁ θαλαμῶς τῆς τάφου (Π i v. 326 β, γ): εἰκοσι περίπου ἐγχώρια ἀγγεῖα με ἀπλὴν γραμμικὴν διακόσμησιν, δύο πινάκια (Π i v. 328 α) καὶ ἐξ μεγάλα ἀττικά μελανόμορφα. Δυστυχῶς ἐντὸς τοῦ τάφου φαίνεται ὅτι διέρρεον καὶ ἐλίμναζον ὕδατα καὶ τὰ τελευταία ταῦτα ἀγγεῖα εὐρέθησαν ἐντελῶς διαλελυμένα. 'Αλλὰ τὰ πλέον σημαντικὰ εὐρήματα

ἔδωκε τὸ μικρὸν θολοειδὲς κτίσμα, τὸ τυχαίως ἀποκαλυφθὲν κατὰ τὴν διάνοξιν τῆς ὁδοῦ. Τὸ θολοειδὲς τοῦτο κτίσμα ἦτο ἐν μέρει λαξευμένον ἐντὸς τοῦ σκληροῦ ἐδάφους καὶ ἐν μέρει κτιστὸν δι' ἀργῶν λίθων καὶ εἶχε διάμετρον μὲν 0,99, ὕψος δὲ μόλις 0,62 μ. 'Ἡ εἴσοδος ἐφράσσετο διὰ δύο πλακῶν καὶ ἐξωτερικῶς ὑπῆρχε χαμηλὸν κρηπίδωμα ἐκ μιᾶς σειράς λαξευτῶν λίθων. 'Ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν δύο χαλκοὶ ἐπίχρυστοι ἀρῦβαλλοὶ καὶ δέκα ἀγγεῖα. 'Ἐπὶ τῶν χειλέων ἐνὸς ἀττικοῦ ἀμοφορέως εἶναι χαραγμένη ἡ ἐπιγραφὴ *ΣΑΜΑΤΕΟΣΤΙΜΟΣΤΕΝΕΟΣ*: τὸ ἴδιον ὄνομα ἀπαντᾷ ἐγχάρακτον καὶ εἰς ἄλλα ἀγγεῖα, ἐνθ' εἰς μελαμβαφῆς «κορινθιακός» κρατῆρ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν *ΝΕΚΥΣ* καὶ μία πλημμοχόη *ΠΡΑΥΚΑΕΟΣΗΜΙ*. Κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν αὐτοπτῶν κατὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ἀγγείων, πρὸς τὰς ὁποίας συμφώνεῖ καὶ ὁ ἐνεργηθεὶς συμπληρωματικὸς καθαρισμὸς τοῦ θαλάμου, λείψανα ὀστῶν δὲν εὐρέθησαν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων πρὸ τοῦ καθαρισμοῦ διεκρίνοντο ἴχνη τέφρας. Κατὰ πᾶσαν λοιπὸν πιθανότητα ἐντὸς τοῦ θολοειδοῦς κτίσματος δὲν ἔλαβε χώραν πραγματικὴ ταφὴ. 'Ἡ χάραξις τῶν ὀνομάτων δὲν εἶναι πάντοτε ὀρθὴ καὶ φαίνεται ὅτι ἐγίνε παρ' οὐχὶ ἐμπείρου χειρός. 'Αλλ' ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἐπικῆς λέξεως «νέκυς» δεικνύει ὅτι εἰς τὴν ἀπόκοσμον μεγαλοπρέπειαν τοῦ περιβάλλοντος οἱ κάτοικοι τῆς ἀρχαϊκῆς Θήρας *Λακεδαιμονίων ἦθουσι μυχθέντες*¹¹ ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς οἰκείους πρὸς τὸν κόσμον τῆς ἠρωικῆς παραδόσεως.

'Ἐκ τῶν ἀγγείων ἄξια ἰδιαίτερας μνείας εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Μελανόμορφος ἀμοφορέυς. 'Ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως παρίσταται 'Αθηνᾶ καὶ 'Ηρακλῆς ἐπὶ τεθρίππου καὶ ὄπισθεν, εἰς δευτέρον ἐπίπεδον, κιθαρωδός 'Απόλλων καὶ 'Αρτεμις. 'Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως δύο ἵπποις κατ' ἐνώπιον καὶ ἑκατέρωθεν ὄπλιτης καὶ τοξότης. "Υψος 0.44 μ. Κύκλος τοῦ 'Ἐξηκίου (Π i v. 329 α, β).

2. Κρατῆρ μεθ' ἑλικοσχήμων λαβῶν. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ λαιμοῦ παρίστανται σκηναὶ μάχης με ἄρματα καὶ συμμετοχὴν τῆς 'Αθηνᾶς, εἰς τὸ χεῖλος ἐσωτερικῶς τέσσαρα πλοῖα. "Υψος 0.39 μ. Κύκλος τοῦ Νικοσθένους (Π i v. 329 γ).

3. Ταινιωτὴ κύλιξ. 'Ἐξωτερικῶς φέρει παραστάσεις: Α) μάχην με ἄρματα, Β) μονομαχίαν δύο ὄπλιτῶν ('Αχιλλεὺς καὶ Μένων;) καὶ ἑκατέρωθεν σκηνᾶς ἀναχωρήσεως πολεμιστῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν, κατὰ τὸ μέσον μὲν παρίσταται ὁ Ποσειδῶν καταβάλλων τὸν γίγαντα Πολυβῶτην,

10. 'Ανάλογα εἶναι τὰ τεμάχια Thera II 72, εἰκ. 249 - 50.

11. Πινδ. Πυθ. Δ' 258.

κατά δὲ τὸ χεῖλος ἔξ πλοῖα. Εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῆς βάσεως εἰκονίζονται δύο ἵππεις κατ' ἐνώπιον καὶ μεταξύ αὐτῶν ὀπλίτης. Ὑψος 0.26, διάμετρος 0.465 μ. (Π ἰ ν. 330).

ΝΑΞΟΣ

Εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Νάξου εἰσῆχθησαν προερχόμενα ἀπὸ τὴν ὑπαιθρον τῆς νήσου κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος τὰ κάτωθι γλυπτά :

1. Ἀκέφαλος κορμὸς κούρου. Σφάζεται μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν μηρῶν, αἱ χεῖρες εἶναι ἀποκεκρουμέναι· ὕψος 0.72 μ. Τὸ ἀγαλμα εἶχε παραμείνει ἐπὶ μακρὸν ἐκτεθειμένον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ὥστε ἡ προσθία ὀψις ἔχει ὑποστῆ φθοράς ἐκ λειχῆνων. Χρονολογεῖται εἰς τὸ γ' τέταρτον τοῦ 6ου αἰῶνος (Π ἰ ν. 324 γ).

2. Ἀδρομερῶς εἰργασμένον (μόνον διὰ τῆς σφύρας) ἀγαλμα κούρου· ἔλλειπουν οἱ ἄκροι πόδες καὶ ἡ δεξιὰ κνήμη· ὕψος σφζόμενον 1.80 μ. Ἐὰν δύναται νὰ συμπεράνη τις ἀπὸ τὸν τριγωνικὸν σχηματισμὸν τοῦ προσώπου ἀνάγεται εἰς τὸν 7ον αἰῶνα.

3. Μαρμάρινος λέων τοῦ 4ου αἰῶνος. Ἐλλεῖπει τὸ ὀπίσθιον τμήμα τοῦ σώματος καὶ οἱ πόδες, τὸ ρύγχος ἀποκεκρουμένον. Σφζόμενον ὕψος 0.58, μήκος 0.76 μ.

Εἰσῆχθησαν, ἐπίσης, προερχόμενα κυρίως ἐκ κατασκέσεων, δύο περίπου δεκάδες πρωτοκυκλαδικῶν ἀγγείων, μαρμαρίνων ἢ πηλίνων τῆς ὁμάδος τοῦ Πηλοῦ.

Ἐν τῷ Μουσεῖῳ ἐστῆθησαν ἐπὶ βάσεων τὰ γλυπτά καὶ ἤρχισεν ἡ τακτοποίησις ἐντὸς καινουργῶν προθηκῶν τῶν ἀγγείων καὶ ἄλλων μικρῶν ἀντικειμένων.

Εἰς ἀπόστασιν 500 περίπου μ. πρὸς Β τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἀνόρουξιν χάνδακος διὰ τὴν διέλευσιν ὕδραγωγοῦ σωλῆνος ἀπεκαλύφθησαν τέσσαρες ἀρχαῖοι τάφοι. Ἦσαν ἀπλοῖ ἐπιμήκεις λάκκοι ἐσκαμμένοι ἐντὸς τοῦ σαθροῦ πετρώματος (πάσπαρο), χωρὶς τὰ τοιχώματα νὰ ἔχουν ἐπένδυσιν διὰ πλακῶν. Ἐντὸς τούτων ἡ τῆς χαμηλῆς ἐπιχώσεως εὐρέθησαν περὶ τὰ ἑκατὸν ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων (σκύφοι, κύαθοι, οἰνοχοαί, κρατήρες), ὅλα σχεδὸν κοινῆς χρήσεως καὶ ἀνευ γανώματος, πλὴν ὀλίγων μελανομόρφων ληκύθων. Κατόπιν τούτου ἐνηργήθη μικρὰ δοκιμαστικὴ ἔρευνα εἰς μικρὰν ἑκτασιν 3Χ3 μ. Ἀπεκαλύφθησαν τρεῖς πίθοι μὲ ὄστᾶ, ὧν ὁ εἰς φέρει εἰς τὸν λαίμῳ κόσμημα δι' ἐντύπων τριγώνων, καὶ τέσσαρες ἄλλοι τάφοι ὅμοιοι πρὸς τοὺς προηγουμένους· μόνον ἐνός τὰ τοιχώματα ἔφερον ἐπένδυσιν διὰ πλακῶν. Τὰ ἐκ τῶν τάφων

τούτων κτερίσματα ἦσαν πέντε πήλινα εἰδῶλια καὶ τὰ ἐξῆς μελανόμορφα ἀγγεῖα :

1. Λήκυθος. Φέρει παράστασιν Γίγαντομαχίας· αἱ μορφαὶ εἶναι διατεταγμέναι ἀνὰ δύο εἰς τὰ μεταξόνια στωικοῦ οἰκοδομήματος δωρικοῦ ρυθμοῦ.

2. Πελίκη. Παρίσταται ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως Γοργῶ καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης Νίκη.

3. Ἀμφορεὺς. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως παρίστανται τρεῖς νέοι καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης ἵππεύς.

Εἰς τινὰς περιπτώσεις εὐρέθησαν ἀγγεῖα, ἀλλ' ἀνευ κοσμήσεως, καὶ ἐπὶ τῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκάλυπτον τοὺς τάφους· τὰ χῶματα τῆς ἐπιχώσεως ἦσαν πλήρη ὀστράκων μελανομόρφων ἀγγείων μετὰ παραστάσεων καλῆς τέχνης.

Ἡ ὥς ἄνω περιοχὴ κεῖται κατὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν πρὸς Ἐ γ γ α ρ ε ς, πρὸς τὴν ὁποίαν ὡς ἐκ τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως συνέπιπεν ἀσφαλῶς καὶ ἡ ἐξοδος ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τὰ βόρεια τῆς νήσου καὶ τὸ ἀρχαῖκὸν ἱερόν, ἴσως τὸ Δῆλιον τῆς Νάξου, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνασκαφῆ εἰς θέσιν « Κ α μ ἰ ν ἄ κ ἰ »¹². Ἐγεννήθη λοιπὸν ἡ ἐλπίς ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον ἀρχαϊκῶν χρόνων, ἀντίστοιχον τοῦ νεκροταφείου τῆς γεωμετρικῆς κυρίως ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον ἔχει διαπιστωθῆ κατὰ τὴν Α ἔξοδον ἐκ τῆς πόλεως¹³. Κατόπιν τούτου ἀνελήφθη συστηματικώτερα ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ἥτις ἐνηργήθη κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου Προεδρίας ὑπὸ τὸ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Χ. Ντούμα τῆ βοήθειά τῆς φοιτητρίας δ. Α. Πολυχρονίδου, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἀνταπεκρίθησαν πρὸς τὰς ἀρχικὰς προσδοκίας. Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων καταχωρίζεται ἐκθεσις τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Ντούμα :

Ἄνεσκάφησαν καὶ ἐκαθαρίσθησαν συνολικῶς εἴκοσι τρεῖς τafaί, μεταξύ τῶν ὁποίων μεγάλα παρατηροῦνται διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν τάφων, τὴν θέσιν τοῦ νεκροῦ καὶ τὰ κτερίσματα. Οὕτως ἄλλοι ἐκ τῶν τάφων ἔχουν τὰ τοιχώματα κατεσκευασμένα ἐξ ἀργῶν λίθων, ἄλλοι εἶναι ἀπλοῖ λάκκοι λαξευμένοι ἐντὸς τοῦ σαθροῦ βράχου, ἄλλων οἱ νεκροὶ ἔχουν ταφῆ ἐντὸς τοῦ χῶματος ἀνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης φροντίδος καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις ἐχρησιμοποιήθησαν μεγάλα ἀγγεῖα (πίθοι, σωλῆνες κλπ. Π ἰ ν. 324 β). Μεγάλῃ ἐπίσης ἔλλειψις κανονικότητος παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸν προσανατολισμὸν καὶ τὴν διάταξιν τῶν τάφων. Εἰς τὴν θέσιν τῶν ποδῶν ἐνός νεκροῦ εὐρίσκεται ἡ κεφαλὴ ἄλλου ἢ ὑπεράνω

12. Βλ. Χ. Καροῦζον ΠΑΕ 1937, 119 κέ. καὶ 1939, 119 κέ.

13. ΠΑΕ 1937, 115.

μιάς ταφής και εις τὴν ἐπίχωσιν ὑπάρχει ἑτέρα. Εἰς μίαν περίπτωσιν ἡ καλυπτήριος πλάξ ἐνὸς τάφου ἐχρησίμευσεν ὡς δάπεδον ἑτέρας ταφής.

Τὰ κτερίσματα τῶν τάφων εἶναι πενιχρά καὶ περιορίζονται εἰς ὀλίγα ἀγγεῖα ἄνευ παραστάσεων (Πί ν. 324 α)· μόνον εἰς τὴν ἐπίχωσιν εὐρέθησαν ὀλίγα ὄστρακα φέροντα διακόσμησιν. Ἐκ τῶν ἄλλων εὐρημάτων ἀναφέρονται μία σιδηρᾶ στλεγγίς καὶ πλῆθος τεμαχίων πηλίνων εἰδωλίων.

Γενικῶς ἡ ἔλλειψις χώρου εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ἡ ἀλλεπάλληλος ἐπιθεσις τῶν νεκρῶν καὶ ἡ τρόπον τινὰ ἀπόρριψις τούτων εἰς τοὺς τάφους (κυρίως εἰς τοὺς εἰς μικρὸν βάθος κειμένους), προσέτι ἡ τεταραγμένη ἐπίχωσις μαρτυροῦν ὅτι ἐξαιρετικὸν γεγονός ἐπέβαλε τὴν ἄμεσον ταφὴν μεγάλου ἀριθμοῦ νεκρῶν. Τὸ νεκροταφεῖον δὲν ἀνασκάφη πλήρως καὶ φαίνεται ὅτι κατελάμβανε μεγαλύτεραν ἔκτασιν.

ΝΙΚ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

*

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΝΑΞΩ

Μετὰ πολυετῆ διακοπὴν ἐπανήρχισαν αἱ ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι διὰ τὴν μελέτην τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ τῶν Κυκλάδων, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὴν Νάξον. Οὕτω κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1961 ἀνεσκάφησαν κυκλαδικὰ νεκροταφεῖα εἰς δύο σημεῖα τῆς νήσου·

1) εἰς Ἄγιους Ἀναργύρους παρὰ τὸ Σαγκρὶ καὶ

2) εἰς Λάκκουδες παρὰ τὴν Ἁγιάσιν.

Ἀμφότερα τὰ νεκροταφεῖα εὐρίσκονται μακρὰν τῆς θαλάσσης, εἰς τὰ μεσόγεια, κείμενα ἐπὶ τῆς κλιτύος χθαμαλῶν λόφων¹.

1. Ἄγιοι Ἀνάργυροι

Εἴκοσι δύο ἐν συνόλῳ τάφοι ἠρευνήθησαν, ἐξ ὧν τέσσαρες εὐρέθησαν προσφάτως σεσυλημένοι². Εἶναι τοῦ γνωστοῦ κυκλαδικοῦ τύπου³, τραπεζιόσχημοι, μὲ τὴν μίαν μόνον ἐκ τῶν πλευρῶν τῶν κτιστῆν διὰ ζηροληθιάς. Ὁ νεκρὸς ἐτίθετο κατὰ κανόνα κεκλιμένος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, εἰς τὴν συνήθη συνεσταλμένην στάσιν⁴, μὲ τὰς χεῖρας

1. Οὐδεμία ἐκ τῶν ἀνωτέρω τοποθεσιῶν εἶχεν ἔρευνηθῆ ὑπὸ τοῦ Κλωνῆς Στεφάνου ἢ ἄλλου τινός.

2. Οἱ τάφοι 1, 2, 3, 4 τοῦ Σ χ ε δ ί ο υ.

3. Π.Α.Ε. 1903, 54 καὶ Τσοῦντα, Κυκλαδικὰ, ΑΕ, 1898, 141 ὁ 2. Ἐνταῦθα μόνον εἰς τὰς εὐρέθη ἀποτελούμενος ἐκ τεσσάρων ὀρθίων πλακῶν, ἀνά μίαν εἰς ἐκάστην πλευρὰν πρβλ. καὶ ΠΑΕ 1906.

4. Τσοῦντα, ἔ. ἀ. 147 καὶ ΠΑΕ 1903, 55, C (ongrès) I (nternational. d') A (rchéol.).

κεκαμμένας πρὸ τοῦ προσώπου καὶ ἔχων τὰ νῶτα πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν (Πί ν. 331 α)⁵. Αἱ διαστάσεις τῶν τάφων ποικίλουν. Οὕτω τὸ μήκος τῶν κυμαίνεται ἀπὸ 0,40 μ. ἕως 1,65, τὸ δὲ πλάτος ἀπὸ 0,20 ὡς 0,80 μ. Οὐδεμία ἀναλογία ὑπάρχει μεταξὺ πλάτους καὶ μήκους τῶν τάφων. Ὑπεράνω τῆς καλυπτηρίου πλακός, ἥτις ἐνίοτε ἦτο τεραστίων διαστάσεων, ἐστράνετο χῶμα πάχους ἕως 0,30 μ. (Πί ν. 331 β). Ὑπὲρ τὴν στρώσιν τοῦ χώματος ἠκολούθει ἑτέρα ἐκ μικρῶν πλακῶν σχιστολίθου (Πί ν. 331 γ), καλύπτουσα δολόκληρον τὴν ἔκτασιν τοῦ νεκροταφείου, καθ' ὅσον διεπιστώθη εἰς τὰ ἔχοντα ἰκανὴν ἐπίχωσιν σημεῖα. Ἀκριβῶς δὲ ὑπεράνω τοῦ χώρου τοῦ τάφου ἡ θέσις ἐξηρεῖτο τῆς πλακοστρώσεως καὶ ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἐστρογγυλωμένων μικρῶν ποταμίων χαλίκων (Πί ν. 331 δ, 332 α). Τοῦτο, φαίνεται, ἐπεῖχε θέσιν σήματος καὶ ἰδιαίτερα μέριμνα ἐλαμβάνετο διὰ τὴν καλὴν διατήρησίν του. Διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν ἐπιχώσεων ὑπεράνω τῶν τάφων ἀναλημματικὸς τοίχος περιέβαλλε τὸ νεκροταφεῖον κατὰ τὴν νοτίαν καὶ ἀνατολικὴν πλευρὰν του (Σ χ ε δ ί ο ν 1 καὶ Πί ν. 334 α). Ἐτερος ἀναλημματικὸς τοίχος κατευθυνόμενος πρὸς ΝΔ περὶ τὰ 40 μ. ἀπὸ τῶν τάφων συναντᾷ ἔξαρσιν τοῦ βράχου, ἔχουσαν κατεύθυνσιν πρὸς ΒΔ. Ὁ τοίχος οὗτος συνεκράτει ἀνδρῶν πλάτους 3-4 μ. (Πί ν. 332 β). Οὕτως, ὑπὸ τοῦ ἀναλήμματος τῆς νοτίας πλευρῆς τοῦ νεκροταφείου, τὸ ἀνδρῶν καὶ τοῦ ἐξάρματος τοῦ βράχου ὀρίζεται τεράστιος ὑπαίθριος χώρος, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἀρχικόν δάπεδον εὐρέθη εἰς βάθος 1 μ. περίπου ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὸν χῶρον τοῦτον κατήρχετο τις ἀπὸ τοῦ ἀνδρῶν διὰ δύο κλιμάκων. Τῆς μιᾶς αἱ βαθμίδες εἶναι κατεσκευασμένοι εἰς τὸ πάχος αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀνδρῶν (Πί ν. 332 γ), ἐνῶ τῆς ἑτέρας ἀποτελοῦνται ἀπὸ πλάκας ἐξεχούσας βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου (Πί ν. 332 δ). Κατὰ τὴν νοτίαν γωνίαν τοῦ ὑπαίθριου τούτου χώρου εὐρέθη μέγας ἀριθμὸς ἀγγείων σχήματος πετάσου⁶, μὲ χεῖλην πεπλατυσμένα καὶ φέροντα ἐμπέστον διακόσμησιν (Πί ν. 333 α, β). Ὅσάκις δὲ ὁ πυθμὴν τῶν ἀγγείων τού-

5. Ὁ Τσοῦντας ἔ. ἀ. 149, λέγει ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτίθετο μὲ τὴν ράχιν πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν πρὸς ἀποφυγὴν κατακυλίσεώς του. Τοιοῦτος ὁμοῦ φόβος δὲν ὑφίστατο πρῶτον διότι τὸ δάπεδον τοῦ τάφου ἐσκάπτετο ἐπίπεδον καὶ μὲ ἐλαφρὰν μάλλον κλίσιν πρὸς τὰ ἔσω καὶ δεύτερον διότι ἡ πρὸς τὴν κατωφέρειαν πλευρὰ ἐφράσσετο διὰ λίθων, οἱ ὅποιοι συχνὰ εὐρέθησαν πιέζοντες τὸν νεκρὸν ἢ πατοῦντες ἐπ' αὐτοῦ. Μᾶλλον ἐτίθετο οὕτως ὁ νεκρὸς ἵνα βλέπη τρόπον τινὰ πρὸς τὴν θύραν τοῦ τάφου, πρὸς τὸν κόσμον. ΠΑΕ 1903, 55, CIA 217.

6. Παρόμοιον ἀγγεῖον ἐκτίθεται εἰς τὴν Κυκλαδικὴν αἰοῦσαν τοῦ Ἑθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.

Μύκονος. Μουσείον: Μέγας ἀμφορεὺς μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων (7ου π.Χ. αἰ.)

Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Κυκλάδες : α-γ. Νάξος. (α. Κτερίσματα ταφής, β. Ταφικόν άγγέλιον, γ. Κορμός κούρου), δ. Θήρα. Τμήμα άρχαίας οδού

Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

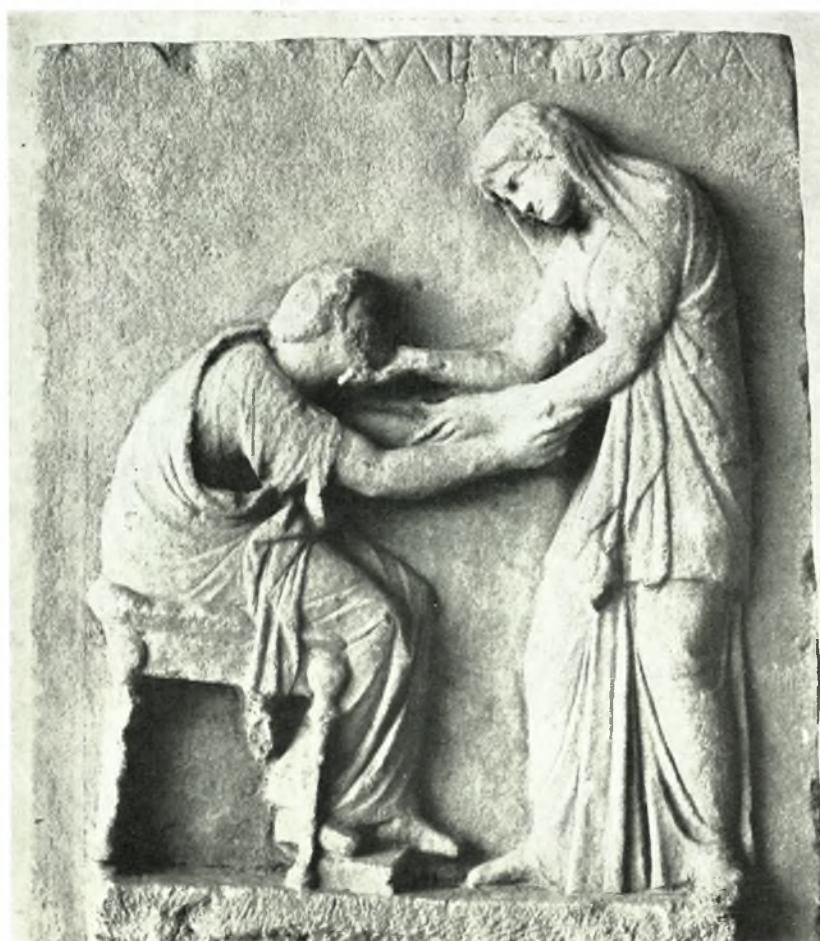

Θήρα : α. Σειρά αρχαϊκῶν τάφων, β. Ταφικαὶ κατασκευαί, συνεχιζόμεναι εἰς βάθος, γ. Συστᾶς πέντε ἀρχαϊκῶν τάφων, δ. Τεφροδόχον ἀγγεῖον

Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Θήρα: α. Κρηπίδιωμα οικογενειακῶν ταφῶν, β-γ. Θαλαμωτός τάφος

Θήρα : α. Τμήμα ἐπιτύμβιου στήλης τοῦ 5ου αἰ., β. Ἐπιτύμβιον Ἀλεξιβώλας

Θήρα: α. Ἄρχαϊκὸν πινάκιον, β. Κύλιξ Σιάνας

Θήρα: α-β. Μελανόμορφος άμφορεύς, γ. Μελανόμορφος κρατήρ

Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Θήρα: α-β. Ταινιωτή κύλιξ